

**USE OF ADDITIONAL ASSESSMENT CRITERION
FOR TRAFFIC SAFETY AGAINST RAILWAY WHEEL DERAILMENT
FOR FORENSIC RAILWAY TRANSPORT EXAMINATION**

Kuzishyn A. Ya., Batig A. V.

A number of methods have been developed to determine the possibility of a wheelset derailment from track, which to some extent take into account specifics of their interaction. However, methods used in the calculation are different between themselves. The problem is complicated by the lack of sufficient experimental data which would allow to verify the adequacy of models used for calculations. Authors conducted research of an influence of an additional assessment criterion for traffic safety. According to this criterion the railway wheel derailment of a rolling stock was analyzed by actually raising the wheel flange to the railhead. It is noted that increase of the radius of wheels taken into account while calculating indicated criterion depends on transverse displacement of the wheelset, horizontal unevenness, numerical value of the wheel taper profile at the contact point with a rail, and the nominal gaps between the wheel flange and the inner edge of the railhead. On the basis of performed researches, it was concluded that use of an additional criterion, according to which the stability of the wheel from the derailment of a rolling stock is analyzed by actually raising the wheel flange on a railhead, allows to track the time when it is necessary to check the possibility of rolling the wheel on railhead. However, obtaining a negative clearance between the wheel flange and the railhead does not indicate that the wheel is rolling on the railhead. The indicated feature will allow to explore the development of a railway accident mechanism, to define more precisely its proximate technical cause and the sequence of intermediate technical reasons which have led to it.

Keywords: derailment of wheel, traffic safety, mechanism of railway and transport accident.

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.52>

УДК 343.98:624

Т. А. Таранець, старший судовий експерт
Сумського відділення Харківського НДІСЕ
E-mail: svhdise@meta.ua

**ЕКСПЕРТНИЙ ПІДХІД ДО РОЗПОДІЛУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК
ВІДПОВІДНО ДО ПАЇВ СПІВВЛАСНИКІВ**

(науково-методична стаття)

Розглянуто питання визначення можливості поділу земельних ділянок (паїв). Наведено нормативно-правові акти, які регулюють питання організації та поділу земельних ділянок (паїв). Розкрито відмінність земельних ділянок – паїв від інших земельних ділянок. Наведено алгоритм проведення дослідження із зазначеного питання.

Ключові слова: земельна ділянка (пай), агровиробничі групи ґрунтів, бали бонітету, межі земельної ділянки.

У Науково-методичних рекомендаціях із питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень¹ зазначені основні завдання земельно-технічної експертизи:

— визначення фактичного землекористування земельними ділянками, а саме фізичних характеристик земельних ділянок (конфігурації, площі, промірів тощо);

— визначення відповідності фактичного розташування будівель, споруд та інших об'єктів відносно меж земельних ділянок їх розташуванню у відповідній технічній документації;

— визначення відповідності фактичного землекористування щодо порушення меж і накладання земельних ділянок відповідно до правовстановлювальних документів та документації із землеустрою на ці земельні ділянки;

— визначення можливості розподілу (порядку користування) земельними ділянками, розроблення варіантів їх розподілу (порядку користування);

— визначення можливих варіантів підходу та проїзду до земельних ділянок, установаження земельного сервітуту.

Ці завдання ставляться експертам при проведенні земельно-технічних експертиз та експертних досліджень у всіх видах судочинства України. При цьому актуальними є питання, пов'язані з необхідністю визначення можливості розроблення варіантів розподілу земельних ділянок (паїв). Методики, зареєстровані в Реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України,² або методичні рекомендації з цих питань нині відсутні.

Земельні ділянки (паї), крім загальних фізичних просторових характеристик, мають якісні характеристики, і тому розміри земельних ділянок (паїв) по одному кошишкому господарству, полю, масиву різні у фізичних гектарах. Поділ земельних ділянок (паїв) тільки з урахуванням площі не відповідатиме розміру часток співвласників на цей об'єкт дослідження.

В алгоритмі проведення земельно-технічних експертиз та експертних досліджень початковим завданням експерта є дослідження питання фактичного розташування поворотних точок зовнішніх меж земельної ділянки відповідно до правовстановлюючих документів.

Відповідно до ст. 79 Земельного кодексу України³ (ЗКУ) земельна ділянка – це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, із визначеними щодо неї правами. Право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар.

¹ Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. *Офіц. вісник України*. 1998. № 46. С. 172 (зі змінами та допов.). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

² Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/>.

³ Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. *Відом. Верхов. Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27 (зі змінами та допов.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про землеустрій»¹ межування земель – це комплекс робіт із встановлення чи відновлення в натурі (на місцевості) меж земельних ділянок власників, землекористувачів, у тому числі орендарів, із закріпленням їх межовими знаками встановленого зразка; план земельної ділянки – графічне зображення, що відображає місцезнаходження, зовнішні межі земельної ділянки та межі земель, обмежених у використанні й обмежених (обтяжених) правами інших осіб (земельних сервітутів), а також розміщення об'єктів нерухомого майна, природних ресурсів на земельній ділянці; череззмужжя – розташування між декількома земельними ділянками, що належать на праві власності одній особі та розташовані в одному масиві земель сільськогосподарського призначення, земельних ділянок, що належать на праві власності іншій особі.

Вимогами ст. 1 Закону України «Про Державний земельний кадастр»² визначено, що Державний земельний кадастр – це єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження в їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками та користувачами; державна реєстрація земельної ділянки являє собою внесення до Державного земельного кадастру передбачених цим Законом відомостей про формування земельної ділянки та присвоєння їй кадастрового номера.

1 січня 2013 р. введено в дію автоматизовану систему «Національна кадастрова система»³ (НКС). На виконання ст. 36 Закону України «Про державний земельний кадастр» Держземагентством України відкрито вільний доступ до публічної кадастрової карти, яка містить інформацію про кадастровий номер земельної ділянки, її межі, площу, форму власності, цільове призначення згідно із класифікатором.

Отже, відповідно до нормативно-правових актів України у сфері земельних відносин межею між земельними ділянками є зареєстровані в Державному земельному кадастрі кути поворотів точок меж суміжних проінвентаризованих земельних ділянок. Графічно дані про зареєстровані межі земельних ділянок відображені на Публічній кадастровій карті України⁴.

Наступним завданням експерта є дослідження питання якісних характеристик земельної ділянки (паю), дані про які можна отримати з таких документів відповідно до ст. 25 Закону України «Про землеустрій»: г) проектів землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільсько-

¹ Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. № 36. Ст. 282 (зі змінами та допов.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.

² Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2012. № 8. Ст. 61 (зі змінами та допов.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>.

³ Національна кадастрова система. URL: <http://terland.gov.ua/683>.

⁴ Публічна кадастрова карта України: URL: <http://map.land.gov.ua/kadastrova-karta>.

господарських підприємств, установ організацій; ж) проектів землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв).

Згідно з вимогами ст. 49 Закону України «Про землеустрій» проекти землеустрою *щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій* включають: а) завдання на складання проекту землеустрою; б) пояснювальну записку; в) рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування про приватизацію земель; г) список осіб, які мають право на отримання у власність земельної частки (паю); ґ) матеріали нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь підприємства; д) схему розподілу земель підприємств, установ, організацій на землі, що передаються в приватну власність і залишаються в державній або комунальній власності (лісогосподарського призначення, водного фонду, резервного фонду); е) матеріали розрахунку вартості та розмір земельної частки (паю) в умовних кадастрових гектарах; є) схему поділу сільськогосподарських угідь, що підлягають приватизації, на земельні ділянки; ж) матеріали погодження проекту землеустрою, установлені ст. 186 ЗКУ; з) відомості про обчислення площі земельної ділянки; и) кадастровий план земельної ділянки; і) перелік обмежень у використанні земельних ділянок; ї) матеріали перенесення меж земельних ділянок у природу (на місцевість)¹.

Після затвердження проекту землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій при перенесенні меж земельних ділянок у природу (на місцевість) до нього долучаються:

— акт приймання-передачі межових знаків на зберігання;

— акт перенесення в природу (на місцевість) меж охоронних зон, зон санітарної охорони, санітарно-захисних зон і зон особливого режиму використання земель за їх наявності.

Згідно з вимогами ст. 49¹ Закону України «Про землеустрій» проекти землеустрою щодо *організації території земельних часток (паїв)* розробляються з метою формування земельних ділянок сільськогосподарських угідь, що підлягають розподілу між власниками земельних часток (паїв). У разі необхідності в проектах землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв) здійснюється перерахунок розміру в умовних кадастрових гектарах і вартості земельної частки (паю). Із площі земельних ділянок, що підлягають розподілу, виключаються: а) деградовані, малопродуктивні, а також техногенно забруднені сільськогосподарські угіддя, що підлягають консервації; б) заболочені землі; в) землі, на яких розміщені розвідані родовища корисних копалин загальнодержавного значення, запаси яких затверджені у встановленому законодавством порядку; г) інші землі, які недоцільно використовувати для сільськогосподарських потреб².

Проекти землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв) розробляються на підставі рішення відповідної сільської, селищної, міської

¹ Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV.

² Там само.

ради чи районної державної адміністрації про виділення земельних ділянок у naturі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв).

Проекти землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв) включають: а) завдання на складання проекту землеустрою; б) пояснювальну записку; в) рішення відповідної сільської, селищної, міської ради чи районної державної адміністрації про виділення земельних ділянок у naturі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв); г) список осіб, які мають право на отримання у власність земельної частки (паю); г) матеріали розрахунку (за потреби – перерахунку) вартості й розміру земельної частки (паю) в умовних кадастрових гектарах; д) схему розподілу земельних ділянок власникам земельних часток (паїв); е) відомості про площу земельних ділянок, кадастрові номери земельних ділянок і перелік обмежень у їх використанні; є) матеріали погодження і затвердження проекту землеустрою, установлені ст. 186 ЗКУ; ж) матеріали перенесення меж земельних ділянок у naturу (на місцевість), сформованих за проектом.

Після виділення власникам земельних часток (паїв) земельних ділянок у naturі (на місцевості) до проекту землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв) долучаються:

— акт перенесення в naturу (на місцевість) меж охоронних зон, зон санітарної охорони, санітарно-захисних зон і зон особливого режиму використання земель за їх наявності;

— акт приймання-передачі межових знаків на зберігання.

Аналіз зазначеного законодавства свідчить про те, що об'єктами дослідження при розподілі земельних ділянок (паїв) є сформовані земельні ділянки з визначеними щодо них правами, які відображені в даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Державного земельного кадастру, у Проектах землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій; Проектах землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв). Також слід зазначити, що експерту необхідно надати оригінали або завірені якісні копії відповідної правовстановлювальної та технічної документації із землеустрою на земельну ділянку; надати дані про користування співвласників цим об'єктом або їх частинами та дані про частки співвласників.

Відмінністю земельних ділянок (паїв) від інших земельних ділянок, які підлягають розподілу (земельні ділянки особистих селянських господарств, земельні ділянки садівничих кооперативів тощо), є те, що, крім просторових характеристик: місця розташування, площі, конфігурації, лінійних розмірів окружної межі, земельні ділянки (паї) мають дані про якісні характеристики ґрунтів: бали бонітету (*bonitas* – доброякісність), які розраховуються при бонітуванні ґрунтів. Також земельні ділянки (паї) мають різний розмір у фізичних гектарах та однаковий розмір у вартості земельного паю і його розміру в умовних кадастрових гектарах.

Вимогами п. 3 Указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям»¹ визначено, що вартість земельної частки (паю) для кожного підприємства, кооперативу, товариства визначається виходячи з грошової оцінки переданих у колективну власність сільськогосподарських угідь, що обчислюється за методикою грошової оцінки земель, затвердженою Кабінетом Міністрів України, та кількості осіб, які мають право на земельну частку (пай). Розміри земельної частки (паю) в умовних кадастрових гектарах визначаються виходячи з вартості земельної частки (паю) та середньої грошової оцінки одного гектара сільськогосподарських угідь для певного підприємства, кооперативу, товариства. Тобто за всіх обставин загальна вартість сформованої земельної ділянки (паю), незалежно на якому за якістю масиви полів вона виділена, залишається однаковою та дорівнює вартості земельного паю по колишньому підприємству (господарству).

Відповідно до ст. 199 ЗКУ визначено, що бонітування ґрунтів – це порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер і суттєво впливають на врожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах; бонітування ґрунтів проводиться за 100-бальною шкалою. Вищим балом оцінюються ґрунти з кращими властивостями, які мають найбільшу природну продуктивність. При цьому об'єктами бонітування є агропромислові групи ґрунтів у межах природно-сільськогосподарських районів. Відповідно до Додатка 5 до Порядку введення Державного земельного кадастру² визначено перелік агропромислових груп ґрунтів, їх шифри та назви. Тобто до вихідних даних при розподілі земельних ділянок (паїв) відносяться, крім просторових даних: назви агропромислових груп ґрунтів земельної ділянки, їх шифр і бал бонітету. При цьому треба враховувати, що бал бонітету кожної агропромислової групи ґрунтів для кожного природно-сільськогосподарського району різний і розраховується за формулою:

$$Б = \frac{П}{П_е} \times 100,$$

де Б – бал бонітету; П – показник властивості ґрунту, для якого визначається бал бонітету (наприклад, уміст гумусу); $П_е$ – показник властивості ґрунту, прийнятого за еталон³.

Слід зазначити, що в межах однієї земельної ділянки – частки (паю) може бути декілька агропромислових груп ґрунтів. При цьому потрібно визначити

¹ Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : Указ Президента України від 08.08.1995 № 720/95. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/720/95>.

² Додатки 2–53 до Порядку ведення Державного земельного кадастру (зі змінами та доповн.). Урядовий кур'єр від 27.11.2012 № 218. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/10516-2012-p>.

³ Методичні основи грошової оцінки земель в Україні : навч. посіб. / Ю. Ф. Дехтяренко, М. Г. Лихогруд, Ю. М. Манцевич, Ю. М. Палеха. Київ : Профі, 2007. С. 192.

площу кожної агровиробничої групи ґрунтів у межах досліджуваної земельної ділянки – частки (паю). Отже, з урахуванням якісних показників вартість досліджуваної земельної ділянки – частки (паю) буде складати суму вартостей окремих площ агровиробничих груп ґрунтів:

$$\Gamma_{\text{зд}} = \sum (\Pi_{\text{агр}}^i \times B_{\text{агр}}^i), \text{ (бал га)}$$

де $\Pi_{\text{агр}}^i$ – площа i -ї агровиробничої групи ґрунтів у межах земельної ділянки, га; $B_{\text{агр}}^i$ – бал бонітету i -ї агровиробничої групи ґрунтів у межах земельної ділянки, бал.

При цьому з урахуванням якісних показників вартість досліджуваної земельної ділянки – частки (паю) відповідає розміру середньої частки (паю) по певному господарству або окремому полю.

Слід зазначити, що в деяких регіонах України при виконанні робіт зі складання Проектів землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій та Проектів землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв) розрахунок середньої частки паю проводився в грошовій формі. Тому у розрахунках замість якісної оцінки агровиробничих груп ґрунтів у балах бонітету використовувалась вартість 1 га агровиробничих груп ґрунтів у гривнях.

Отже, розмір частини земельної ділянки (паю) співвласників відповідно до їх часток у праві власності становить:

$$\Gamma_{\text{зд}}^N = \Gamma_{\text{зд}} \times D^N, \text{ (бал га)}$$

де $\Gamma_{\text{зд}}^N$ – вартість частини земельної ділянки (паю) співвласника, бал га; $\Gamma_{\text{зд}}$ – вартість земельної ділянки (паю) – розмір середньої частки (паю) по певному господарству або окремому полю, бал га; D^N – ідеальна частка співвласника.

При цьому розмір частини земельної ділянки (паю) співвласників відповідно до їх часток у праві власності становить:

$$\Gamma_{\text{зд}} = \sum (\Pi_{\text{агр}}^{Ni} \times B_{\text{агр}}^{Ni}), \text{ (бал га)}$$

де $\Gamma_{\text{зд}}^N$ – вартість частини земельної ділянки (паю) співвласника, бал га; $\Pi_{\text{агр}}^{Ni}$ – площа i -ї агровиробничої групи ґрунтів у межах частини земельної ділянки (паю), що виділена N -му співвласнику, га; $B_{\text{агр}}^{Ni}$ – бал бонітету i -ї агровиробничої групи ґрунтів у межах частини земельної ділянки (паю), що виділена N -му співвласнику, бал.

Як видно з попередніх розрахунків, площа частини земельної ділянки (паю) кожного співвласника, відповідно до його частки в праві власності, розраховується методом наближення до його частки в «середній частці» (паю) по певному господарству або окремому полю. Такий метод розподілу можна виконати застосовуючи спеціалізоване програмне забезпечення, наприклад, комп'ютерну програму для створення цифрових карт і планів,

обробки геодезичних вимірювань та підготовки земельпорядної документації Delta/Digitals¹.

Окремим розділом при розподілі земельної ділянки (паїв) є врахування того, що кожна з її частин повинна мати під'їзд. Також повинно враховуватися, що при контурно-меліоративному розташуванні паю розподіл необхідно проводити вздовж довгої сторони земельної ділянки. Тому, за необхідності, потрібно запропонувати встановлення сервітуту (ст. 99 ЗКУ) для проїзду до частини земельної ділянки без під'їзду.

Підсумовуючи зазначене, при вирішенні питань, які ставляться на дослідження щодо розподілу земельних ділянок (паїв), із метою забезпечення повноти дослідження пропонується обов'язково враховувати всі чинники та характеристики земельних ділянок (паїв), які впливають на правильність проведення розподілу, у тому числі якісні показники земельних ділянок. У зв'язку з відсутністю методики або методичних рекомендацій з розподілу земельних ділянок (паїв) є потреба в розробленні відповідної методики, її апробації та впровадженні в експертну практику.

ЭКСПЕРТНЫЙ ПОДХОД К РАЗДЕЛУ ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ В СООТВЕТСТВИИ С ПАЯМИ СОВЛАДЕЛЬЦЕВ

Таранец Т. А.

Рассмотрены вопрос определения возможности и порядок раздела земельных участков (паев) разных форм собственности и пользования ими физическими и юридическими лицами при проведении экспертиз и экспертных исследований. Приведены нормативно-правовые акты, которые регулируют вопросы установления межи и эксплуатации земельных участков (паев). Дан анализ вопросов земельно-технических экспертиз и экспертных исследований, которые касаются возможности проведения разделов земельных участков (паев). При этом указывается, что при проведении исследований по вопросам разделов земельных участков (паев) судебному эксперту необходимо учитывать, что физический размер участка (пая) не совпадает с его размером в условных кадастровых гектарах, все земельные участки (пая) хозяйства (предприятия) имеют одинаковую стоимость и размер в условных кадастровых гектарах; физический размер участков (паев) зависит от качества почвы (грунта). Качество почвы (грунта) определяется баллом бонитета, одноименные почвы угодий имеют одинаковый бал бонитета по всему природно-сельскохозяйственному району. При этом размер долей земельных участков (паев) совладельцев вычисляется пропорционально их долям в праве собственности на земельный участок (пая). Условный размер доли земельного участка (пая) совладельца определяется как сумма площадей агропроизводственных групп грунтов, расположенных на этой части пая, в качественном выражении, который рассчитывается методом приближения к его части в «средней доле» пая по хозяйству (предприятию). Такой метод расчета можно выполнить, используя специализированное программное обеспечение, например, компьютерную программу для создания

¹ Delta/Digitals – програмне забезпечення для цифрової картографії та землеустрою: URL: <http://www.vinmap.net/?act=index>.

цифровых карт и планов, обработки геодезических измерений и подготовки земле-устроительной документации Delta/Digitals.

Ключевые слова: земельный участок, агропроизводственные группы грунтов, баллы бонитета, межи земельного участка.

EXPERT APPROACH TO DIVISION OF LAND PLOTS IN ACCORD WITH CO-OWNER SHARES

Taranets T. A.

This article considers the issue of determining possibility and procedure for division of land plots (shares) of different ownership forms and their use by physical and legal persons while performing forensic examinations and expert research. Normative legal acts regulating issues of establishing the boundary and exploitation of land plots (shares) are presented. Analysis of questions of forensic land technical examination and expert researches concerning the possibility of performing divisions of land plots (shares) is given. At that it is indicated that while performing research on division of land plots (shares), a forensic expert should take into account that the physical size of a plot (share) does not coincide with its size in the conditional cadastral hectares, all the land plots (shares) of farms (enterprises) have the same value and size in conditional cadastral hectares; the physical size of plots (shares) depends on soil (ground) quality. Soil (ground) quality is determined by quality of locality score; soils of the same name holding have the same quality of locality score throughout natural and agricultural area. At the same time, the portions size of land plots (shares) of co-owners is calculated in proportion to their shares in the ownership of the land plot (share). Conditional portion size of land plot (share) of co-owner is defined as the sum of the areas of agricultural production groups of grounds located on this part of share, in qualitative terms, which is calculated by the method of approximation to its part in the "average portion" of the share per holding (enterprise). This calculation method can be performed using specialized software such as a computer program for creating digital maps and plans, processing geodetic measurements and preparing land use documentation Delta/Digitals.

Keywords: land plot, agro production ground groups, quality of locality scores, boundaries of the land plot.

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.53>

УДК 343.98

Р. Е. Мирошниченко, судовий експерт
Харківського НДІСЕ

E-mail: miroshnichenko_hniise@ukr.net,

О. О. Мешков, науковий співробітник
Харківського НДІСЕ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З РОЗРАХУНКУ ШКОДИ, ЗУМОВЛЕНОЇ ЗАСМІЧЕННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ (науково-методична стаття)

Розглянуто методологічні підходи до експертного дослідження розрахунку шкоди, зумовленої засміченням земельних ресурсів.